

Nowożytność w Polsce

□ Za rozpoczęcie historii nowożytnej uważa się trzy wydarzenia:

- 1440 (około) - wynalezienie druku przez Gutenberga
- 1453 - zdobycie Konstantynopola przez Turków
- 1492 - odkrycie przez Krzysztofa Kolumba Ameryki

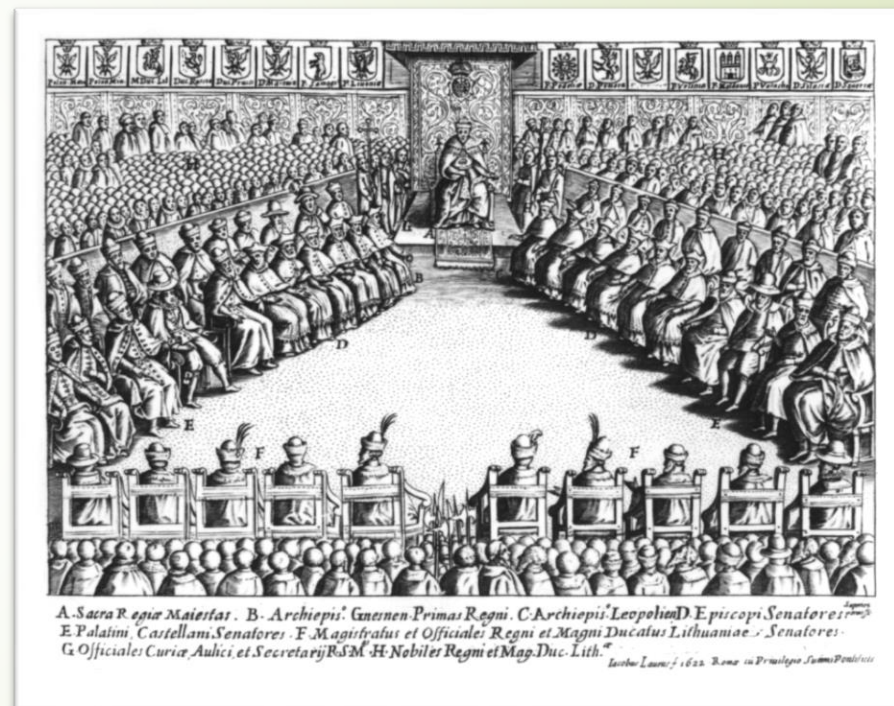
□ W historii Polski za umowne zakończenie epoki uznaje się wybuch I Wojny Światowej.

Zasadniczo nowożytność dzieli się na następujące okresy:

- Renesans - od XV do XVI wieku
- Barok - od końca XVI wieku do początków XVIII wieku
- Oświecenie - epoka przypadająca na XVIII wiek (i początek XIX)
- Romantyzm - głównie w literaturze, pierwsza połowa XIX wieku

Renesans

- 1505 - Konstytucja „Nihil novi” - nic nowego
- Konstytucja ta została uchwalona przez sejm radomski w kościele farnym pw. św. Jana Chrzciciela. Jej nazwę potocznie tłumaczy się jako „nic o nas bez nas”. Zakazywała ona królowi wydawania ustaw bez uzyskania zgody szlachty, reprezentowanej przez Senat i izbę poselską; król mógł wydawać samodzielne edykty tylko w sprawach miast królewskich, Żydów, lenn, chłopów w królewskich i w sprawach górniczych.

Renesans

1525 - hołd pruski

- Hołd pruski odbył się 10 kwietnia 1525 roku w Krakowie po wcześniejszym zawarciu traktatu między królem Zygmuntem Starym a Albrechtem Hohenzollernem w 1525 roku. W wyniku tego aktu Prusy Zakonne zostały przekształcone w Księstwo Pruskie jako lenno Polski. Ostatni wielki mistrz Zakonu krzyżackiego, sprawujący władzę świecką nad państwem zakonnym Albrecht Hohenzollern, przyjął wyznanie luterzańskie i stając się władcą Księstwa Pruskiego. Jednocześnie złożył hołd lenny swojemu wujowi Zygmunutowi Staremu, królowi Polski.

Renesans

- 1569 - Unia lubelska z Litwą
- W 1569 roku odbył się w Lublinie sejm, który doprowadził do zacieśnienia związku między Polską a Litwą. Zaprzysiężony w mieście dokument unii polsko-litewskiej głosił:
Już Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, ale także nieróżna ale jedna wspólna Rzeczpospolita, która się z obu państw i narodów w jeden lud zniosta i spoiła.

Renesans

- 11 maja 1573 - Konfederacja warszawska, pierwsza wolna elekcja – Henryk Walezy – pierwszy król elekcyjny
- W 1573 roku prymas Uchański (arcybiskup gnieźnieński) nominował na króla Polski i wielkiego księcia Litwy Henryka Walezego, a 16 maja marszałek wielki koronny Jan Firlej proklamował Walezego królem. Koronacja odbyła się 21 lutego 1574 r.

Barok

- Wojna polsko-szwedzka o Inflanty 1600–1611
- stanowiła dalszy ciąg szwedzko-polskich sporów dotyczących podziału ziem dawnego zakonu kawalerów mieczowych. Dodatkowym czynnikiem była walka o tron szwedzki między Karolem Sudermańskim a Zygmuntem III Wazą.

❖ 1605 - Bitwa pod Kircholmem:

Było to jedno z najświetniejszych zwycięstw I Rzeczypospolitej. Wojsko polsko-litewskie pod dowództwem hetmana polnego litewskiego Jana Karola Chodkiewicza głównie dzięki użyciu przez wodza litewskiego husarii jako siły przełamującej, rozgromiły ponad trzykrotnie liczniejszą armię szwedzką.

- Wojna zakończyła się rozejmem w Mittawie który pozostawiał Polsce lenno kurlandzkie oraz południowo-wschodnie Inflanty z Dyneburgiem. Szwecja natomiast, zatrzymywała pozostałą część.

Barok

- 1627 - Bitwa morska pod Oliwą
- ❖ Bitwa morska pomiędzy flotą polską a eskadrą okrętów szwedzkich, stoczona 28 listopada 1627 na redzie Gdańska. Zastępczym admirałem polskich statków był Arendt Dickmann, który doprowadził flotę do zwycięstwa.

Barok

- 1609-1619 - Wojny polsko-rosyjskie
- ❖ W kwietniu 1609 roku do Nowogrodu Wielkiego przybyło 15 000 żołnierzy szwedzkich i najemników. Skopin-Szujski na czele 27-tysięcznego zgrupowania wojsk szwedzko-rosyjskich podjął próbę zniesienia polskiej blokady Moskwy. 23 lipca rozbił wojska Aleksandra Zborowskiego pod Twerem, zmuszony został jednak w wyniku buntu nieopłacanych żołnierzy cudzoziemskich do zaniechania planów ataku na oblegających Moskwę Polaków. W odpowiedzi na to Zygmunt III Waza ruszył na Smoleńsk, którego oblężenie rozpoczęło się we wrześniu 1609. Rozpoczęła się tym samym regularna wojna polsko-rosyjska.

Barok

- 1620-1621 - Wojna polsko-turecka
- ❖ Bitwa pod Cecorą – bitwa stoczona we wrześniu 1620 roku między armią turecko-tatarską, a polskimi wojskami koronnymi pod Cecorą w granicach Hospodarstwa Mołdawskiego. Po nierozstrzygniętej obronie polskiego obozu wojska Rzeczypospolitej zostały rozbite w odwrocie. Bitwa ta stanowiła początek wojny polsko-tureckiej 1620–1621.
- ❖ Bitwa pod Chocimiem - bitwa stoczona w dniach 2 września – 9 października 1621 roku pomiędzy armią Rzeczypospolitej Jana Karola Chodkiewicza a armią turecką pod dowództwem sułtana Osmana II. Zamknięte w warownym obozie siły polsko-litewsko-kozackie, stanęły na drodze armii osmańskiej. Oblężenie zakończyło się taktycznym zwycięstwem armii Rzeczypospolitej z przeważającym wrogiem.

Barok

- ▶ 1655 – 1660 – potop szwedzki
- Potop szwedzki był Szwedzkim najazdem na Rzeczpospolitą w latach 1655-1660. Formalnie zakończył go pokój w Oliwie zawarty w 1660 r. Potop szwedzki był jedną z odsłon wojen prowadzonych przez Szwecję, która dążyła do całkowitej dominacji nad Morzem Bałtyckim. Konflikt miał również swoje korzenie w sporze o tron Szwecji w obrębie dynastii Wazów. Podczas najazdu z Polski zostało zrabowanych wiele rzeczy, które miały jakąś wartość. Dlatego do dziś zwiedzając muzea w Szwecji można natknąć się na polskie zabytki i polskie łupy wojenne, sztandary, zbroje i inne kosztowności.

Barok

- 1673 - Zwycięstwo pod Chocimiem
- ❖ bitwa stoczona 11 listopada 1673 r. pomiędzy Rzeczpospolitą Obojga Narodów a Imperium Osmańskim. Wojska koronne i litewskie pod dowództwem hetmana wielkiego koronnego Jana Sobieskiego odniosły zwycięstwo nad wojskami tureckimi umocnionymi w dawnym – z czasów pierwszej bitwy chocimskiej w 1621 roku – obozie polskim. Dzięki błyskawicznemu szturmowi wojska polskie zdobyły obóz ze 120 działami rozbiły pierwszą armię osmańską. Chocimska wiktoria, traktowana przez Polaków jako odwet za pokój buczacki, pozwoliła Sobieskiemu rok później wygrać elekcję i zasiąść na tronie Polski.

Barok

- 1683 - Odsiecz wiedeńska
- ❖ Bitwa stoczona 12 września 1683 r. pod Wiedniem między wojskami polsko-cesarskimi pod dowództwem króla Jana III Sobieskiego a armią Imperium Osmańskiego pod wodzą wezyra Kara Mustafy. Bitwa była przełomowym wydarzeniem w wojnie – zakończyła się klęską Osmanów, którzy od tej pory przeszli do defensywy i przestali stanowić zagrożenie dla chrześcijańskiej części Europy.

Barok

- 1717 - Sejm Niemy
 - jednodniowa sesja sejmku Rzeczypospolitej Obojga Narodów, która miała miejsce 1 lutego 1717 w Warszawie, za panowania króla Augusta II Mocnego. Sejm ten został nazwany „niemym” z powodu niedopuszczenia posłów do głosu, w obawie przed zerwaniem obrad. Miał charakter sejmku pacyfikacyjnego kończącego okres wojny domowej szlachty z królem Augustem II.

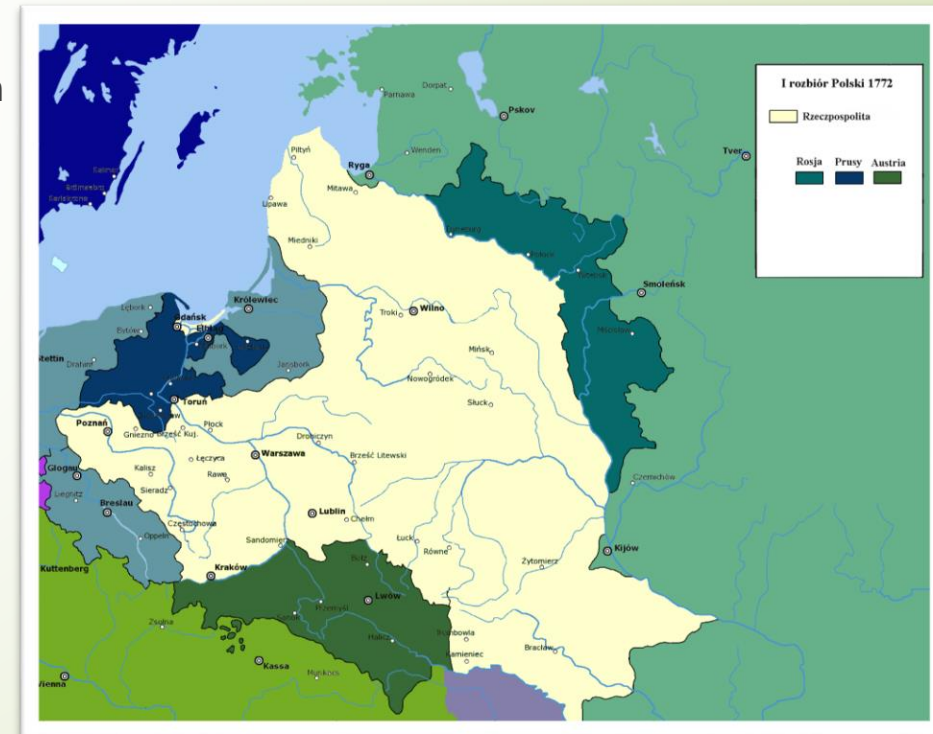
Oświecenie

- 1768-1772 - Konfederacja barska
- zbrojny związek szlachty polskiej, utworzony w Barze na Podolu 29 lutego 1768 roku z zaprzysiężeniem aktu założycielskiego w obronie wiary katolickiej i niepodległości Rzeczypospolitej, skierowany przeciwko: kurateli Imperium Rosyjskiego, królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu i popierającym go wojskom rosyjskim. Celem konfederacji było zniesienie ustaw narzuconych przez Rosję, zwłaszcza zapewniających równouprawnienie innowiercom.

Oświecenie

- 1772 - I rozbiór Polski dokonany przez Rosję, Austrię i Prusy
- Trwająca przez cztery lata Konfederacja barska, którą stłumiła interwencja wojsk rosyjskich i powstanie hajdamaków na Ukrainie, wydatnie osłabiły pozycję króla Polski, Stanisława Augusta Poniatowskiego, który w oczach Rosjan przestał być mocnym i wiarygodnym gwarantem rosyjskiego protektoratu nad Rzeczpospolitą.
- I rozbiór Polski nie przewidywał dalszych podziałów Rzeczypospolitej, wręcz przeciwnie, w oczach Petersburga miał im zapobiec na przyszłość. Terytorium Polski i Litwy były jednak na tyle duże, że miały w przyszłości odegrać kolejny raz rolę rezerwuaru, na którym mocarstwa miały sobie powetować straty w innych konfliktach europejskich.
- **Austria** otrzymała całą południową Polskę po Zbrucz z Lwowem, ale bez Krakowa.
- **Prusy** anektowały Warmię i Prusy Królewskie (Pomorze Gdańskie), lecz bez Gdańska i Torunia. W ten sposób król Prus Fryderyk II Wielki zrealizował swe wieloletnie marzenia o państwie na jednolitym obszarze od Niemna do Łaby.
- **Rosja** zagarnęła Inflanty Polskie oraz wschodnie, peryferyjne krańce Rzeczypospolitej za Dnieprem, Drucią i Dźwiną, utrzymując poza tym swój protektorat nad resztą okrojonego kraju.

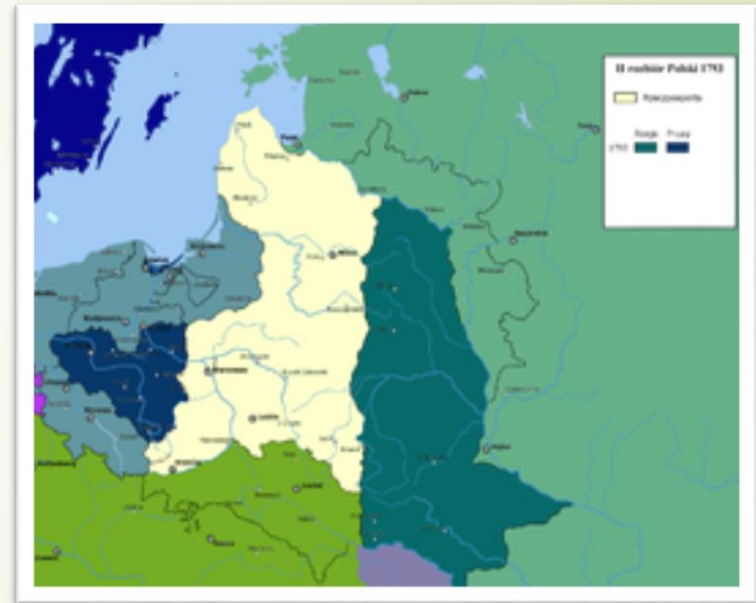
Oświecenie

- 1788-92 - Sejm Wielki Czteroletni
 - sejm walny zwołany 6 października 1788 r. za zgodą cesarzowej Rosji Katarzyny II w Warszawie, obradujący do 29 maja 1792 pod wężem konfederacji pod laską marszałka konfederacji koronnej Stanisława Małachowskiego. Od grudnia 1790 roku obradował w podwojonym składzie.
- 1791 - Uchwalenie Konstytucji 3 Maja
 - uchwalona 3 maja 1791 roku ustawa regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Powszechnie przyjmuje się, że Konstytucja 3 maja była pierwszą w Europie i drugą na świecie (po konstytucji amerykańskiej z 1787 r.) nowoczesną, spisaną konstytucją.

Oświecenie

- 1793 - II rozbiór Polski dokonany przez Rosję, Austrię i Prusy
- Wykorzystując kapitulację Stanisława Augusta Poniatowskiego po wojnie polsko-rosyjskiej w roku 1792 i przejęcie rządów w Polsce przez targowiczán, 25 października 1792 król pruski Fryderyk Wilhelm II zażądał wcielenia Wielkopolski do Królestwa Prus. Miała być ona rekompensatą za niepowodzenia armii pruskiej w wojnie przeciwko rewolucyjnej Francji. Żądanie to warunkował groźbą wycofania się Prus z koalicji antyfrancuskiej, ale wnet przekształciło się ono w propozycję II rozbioru części ziem Rzeczypospolitej pomiędzy Rosję i Prusy.
- Prusy otrzymały Gdańsk i Toruń oraz województwa gnieźnieńskie, poznańskie, sieradzkie kaliskie, płockie, brzeskokujawskie, inowrocławskie, ziemię dobrzyńską oraz części krakowskiego, łódzkiego i mazowieckiego.

Oświecenie

- Insurekcja kościuszkowska
 - 12 marca 1794 Antoni Madaliński odmówił redukcji I Wielkopolskiej Brygady Kawalerii Narodowej i poprowadził ją z Ostrołęki w kierunku Krakowa.
 - 24 marca 1794 w Krakowie na rynku został ogłoszony akt powstania, powołujący Tadeusza Kościuszkę naczelnikiem insurekcji. Kościuszko złożył publicznie na rynku przysięgę.
- ❖ 4 kwietnia 1794 pod Racławicami wojska powstańcze pod wodzą samego Kościuszki stoczyły zwycięską bitwę z wojskami rosyjskimi.
- Powstanie zakończyło się całkowitą klęską, po której nastąpił III rozbiór Polski.

Oświecenie

- III rozbiór Polski
 - Niecały rok po upadku insurekcji, 24 października 1795, monarchowie Rosji, Prus i Austrii, uzgodnili wzajemnie traktat, zgodnie z którym przeprowadzili ostatni, pełny, III rozbiór Rzeczypospolitej.
 - **Rosji** przypadły wszystkie ziemie na wschód od Niemna i Bugu. Otrzymała największy powierzchniowo obszar.
 - **Austria** jako główny inicjator III rozbioru, a także w ramach rekompensaty za straty w wojnie z rewolucyjną Francją, zajęła Lubelszczyznę. Zaanektowała także resztę Małopolski z Krakowem, część Podlasia i Mazowsza. Otrzymała tereny najliczniej zaludnione.
 - **Prusom** przydzielono część Mazowsza z Warszawą, Podlasia i Litwy. Ponadto Prusy zajęły 2230 km² województwa krakowskiego zwanego odtąd w Prusach Nowym Śląskiem.

Romantyzm

- 1797 - Powstanie Legionów Polskich we Włoszech
- Po III rozbiorze nastąpiła emigracja żołnierzy i oficerów z Polski do Włoch i Francji. Dzięki wpływom Napoleona, Jan Henryk Dąbrowski podpisał 9 stycznia 1797 umowę z nowym rządem Republiki Lombardzkiej. Oddziały otrzymały nazwę Legionów Polskich. Mundury i sztandary były zbliżone do polskich, język komend i stopnie wojskowe również były polskie. Na szlifach widniał włoski napis *Ludzie wolni są braćmi*. Kokardy przypięte do mundurów były trójkolorowe w nawiązaniu do rewolucji francuskiej symbolizującą sojusz i protekcję Republiki. Dąbrowski zagwarantował ochotnikom obywatelstwo lombardzkie z prawem powrotu do kraju, gdy Lombardia będzie już wolna i bezpieczna. W maju 1797 w szeregach Legionów stanęło około 7 tys. żołnierzy, głównie Polaków przebywających na emigracji oraz polskich jeńców i dezertersów z armii austriackiej.

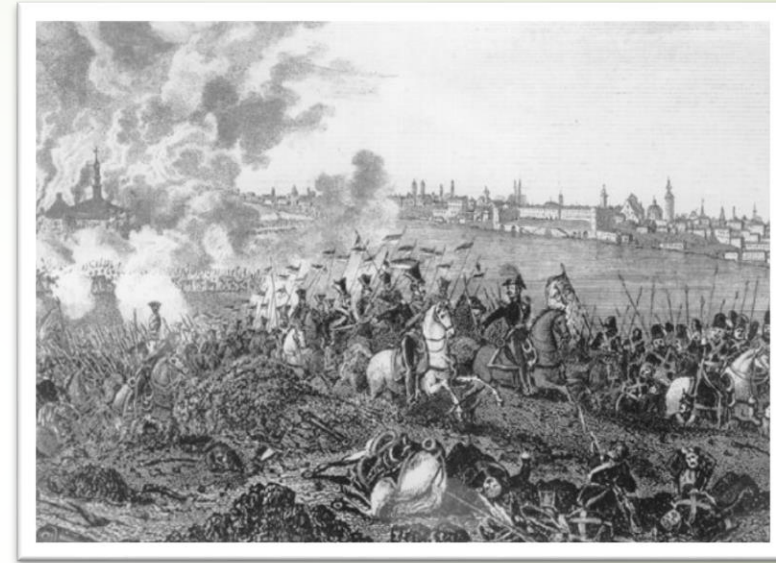
Romantyzm

- Księstwo Warszawskie
- Księstwo Warszawskie to państwo polskie istniejące w latach 1807–1815. Formalnie niepodległe, w rzeczywistości terytorium zależne podporządkowane Cesarstwu Francuskiemu. W latach 1813–1815 okupowane przez armię Imperium Rosyjskiego. Po kongresie wiedeńskim w 1815 z większości jego terytorium utworzono Królestwo Polskie, połączone unią personalną i konstytucją z Imperium Rosyjskim.

Romantyzm

- 1830 - Wybuch powstania listopadowego
- polskie powstanie narodowe przeciwko Imperium Rosyjskiemu, które wybuchło w nocy z 29 na 30 listopada 1830 r, a zakończyło się 21 października 1831 r. Zasięgiem swoim objęło Królestwo Polskie i część ziem zabranych. Powstanie zakończyło się klęską.

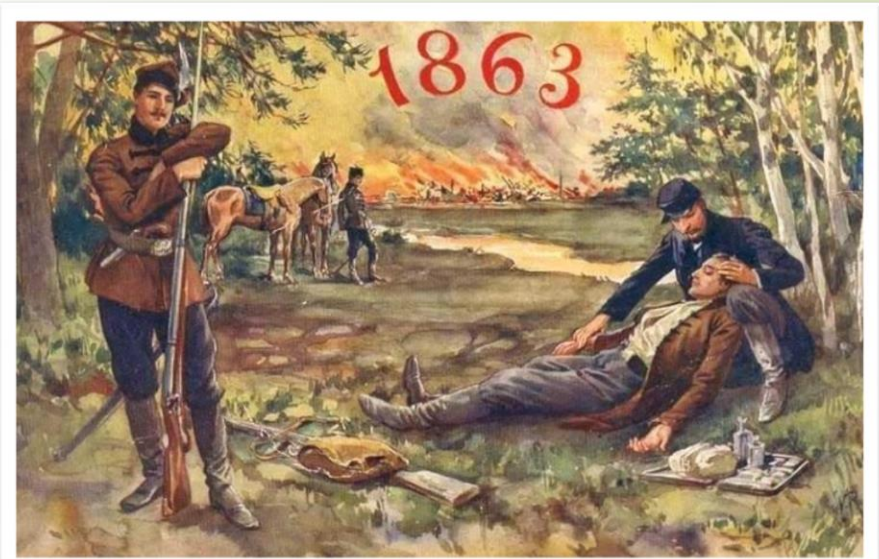
Romantyzm

- 1846 - Wybuch powstania krakowskiego
- Po niepowodzeniach wcześniejszych zrywów narodowych zaczęto brać pod uwagę rolę chłopów w walkach powstańczych. Powstanie w Krakowie chciano oprzeć na sile chłopskich rąk. Jednak zamiar przyciągnięcia chłopów do powstania nie powiódł się, gdyż głoszeniem i tłumaczeniem obietnic wśród najniższej warstwy społeczeństwa zajęła się jedynie niewielka garstka ludzi. 18 lutego 1846 r, gdy niewielki oddział austriacki wkroczył do Krakowa, władze powstańcze postanowiły odwołać termin powstania, potem jednak ostatecznie do niego wróciły. W wyznaczonym czasie powstańcy rozpoczęli ostrzeliwanie oddziałów zaborczych. W Krakowie przerażony Ludwik Collin wyprowadził je z miasta. Jednak i ten zryw niepodległościowy się nie udał.

Romantyzm

- 1863 - Wybuch Powstania styczniowego
- Powstanie styczniowe było największym polskim powstaniem narodowym, spotkało się z poparciem międzynarodowej opinii publicznej. Miało charakter wojny partyzanckiej, w której stoczono ok. 1200 bitew i potyczek. Przez oddziały powstania styczniowego przewinęło się około 200 000 ludzi. Mimo początkowych sukcesów zakończyło się klęską powstańców, z których kilkadziesiąt tysięcy zostało zabitych w walkach, blisko 1 tys. straconych, ok. 38 tys. skazanych na katorgę lub zesłanych na Syberię. Około 10 tys. wyemigrowało. Po bitwach Rosjanie palili miejscowości, które udzieliły schronienia powstańcom, dokonywali rzezi ludności cywilnej. Niszczono dobra kultury, np. spalono archiwum Ordynacji Zamojskiej w Zwierzyńcu.

Romantyzm

- 1914 wybuch I Wojny Światowej
- Był to największy konflikt zbrojny w Europie od czasu wojen napoleońskich. Wojna zakończyła się klęską państw centralnych, likwidacją mocarstw Świętego Przymierza oraz powstaniem w Europie Środkowej i Południowej licznych państw narodowych. W jej wyniku zginęło ponad 14 milionów ludzi. Mimo ogromu strat i wstrząsu wywołanego nimi, wojna ta nie rozwiązała większości konfliktów, co 21 lat później doprowadziło do wybuchu II wojny światowej. I wojna światowa była zderzeniem XX-wiecznej techniki z XIX-wieczną strategią i taktyką. Wybuch I wojny światowej wyznaczył symboliczny koniec wieku XIX oraz koniec hegemonii europejskiej na świecie. Po wojnie Polska stała się niepodległym państwem.

Dziękuję za uwagę

Prezentacje przygotował: **Piotr Turek**

Źródła wiedzy: Wikipedia,
„Historia Polski dla Piotrka” autor: Stanisław Marciniak